

Partizanski duhovnik

Jože Lampret

1903-1969

Šaleški rojak Jože Lampret je bil doma iz Šoštanja. Njegov oče je imel tam malo mizarsko tovarno. Bil je zaveden Slovenec, ki je v svoji tovarni zaposloval le slovenske fante, podjetje pa je bilo opora tudi novoustanovljenega Sokolskega društva in narodne godbe. Mati je bila globoko verna ženska. Želela si je, da bi sin postal duhovnik, zato mu je omogočila šolanje, čeprav sta morala s sinom pogosto hoditi na dnino, saj oče ni prispeval dovolj za preživljanje družine. V letih 1917-24 je Jože Lampret obiskoval celjsko gimnazijo. Že takoj je postal član socialnega krožka dijaškega društva Razor, katerega člani so se povezali z delavskim gibanjem, Jugoslovansko strokovno zvezo ter s socialdemokrati in se tako že v Celju seznanil s socialnimi in političnimi idejami marksizma in krščanskega socializma. Še kot gimnazijec se je leta 1924 udeležil sojenja proti trboveljskim delavcem, obtoženim zaradi sodelovanja v spopadu z Orjuno. Na podlagi njegovih stenografskih zapiskov s sodišča je izšla knjiga Prvi junij, ki je bila takoj po izidu leta 1925 zaplenjena. Ko se je nekoliko pozneje udeležil še predvolilnega zborovanja v Šmarjeti pri Rimskih Toplicah ga je doletela kazen izključitve iz vseh slovenskih gimnazij. Sedmi in osmi razred je dokončal na Srbski gimnaziji v Čupriji, kjer je tudi maturiral. Čeprav se je najprej vpisal na študij prava v Ljubljani, se je nato prepisal na Teološko fakulteto v Mariboru. Tu je organiziral in vodil marksistični krožek. Nasploh je bil študij na mariborskem bogoslovju zelo socialno, skoraj socialistično obarvan. Videli so enakost med marksističnim naukom in evangelijem. Poleg teoretičnega razglabljanja sta Franc Šmon in Jože Lampret leta 1929 dva meseca delala v trboveljskem rudniku, v ta čas pa sodi tudi njegov sestavek Socialno delo dijaka, ki ga je Lampret napisal za Dijaški koledar.

▲ Jože Lampret z očetom Jožefom in materjo Marijo, rojeno Rajšter. Oče je bil doma iz Stične na Dolenjskem, mati pa iz sosednje mozirske župnije, iz Lubije. Pred poroko je kot kuharica delala v Šoštanju.

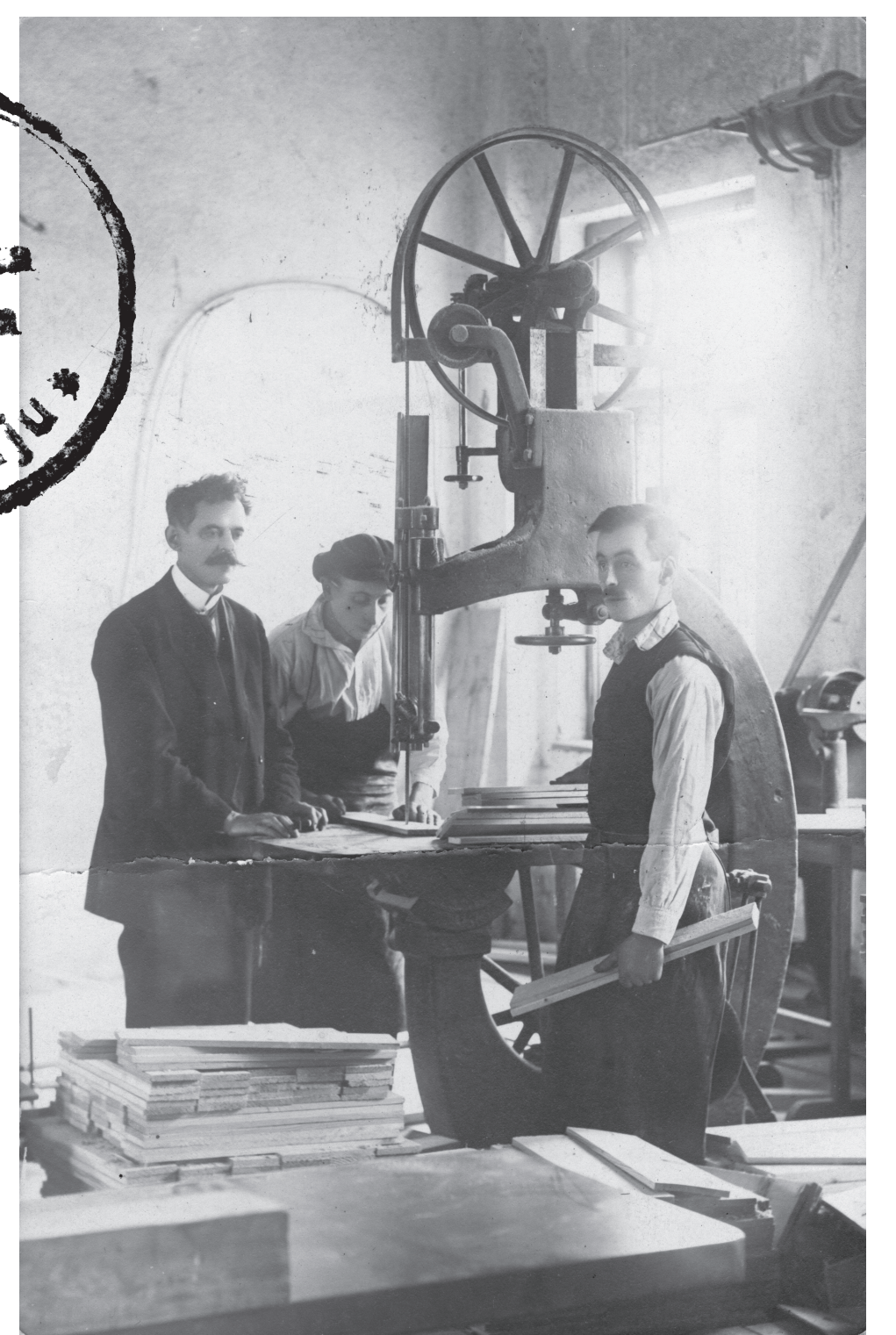
◀ Šoštanj na prelomu stoletja. 19. januarja 1903 se je tu rodil Jože Lampret. Na njegovi rojstni hiši je vzdana spominska plošča, odkrita leta 1981, trg pred kulturnim domom pa nosi njegovo ime.

◀ V letih 1917-1924 je Jože Lampret obiskoval celjsko gimnazijo. Že v Celju se je seznanil s socialnimi in političnimi idejami marksizma in krščanskega socializma. Na fotografiji katoliškega dijaštva v Celju 1923-24 sedi Jože Lampret na levi strani fotografije čisto na koncu.

◀ V letih 1927-1931 je Jože Lampret obiskoval Teološko fakulteto v Mariboru. Tu se je srečal z nekdanjimi gimnazijskimi sošolci Francem Šmonom, Edvardom Kocbekom, Antonom Trstenjakom, Jožetom Brilejem ... Številni med njimi so kasneje postali vidni privrženci in voditelji krščansko-socialnega gibanja.

▲ Lampretov oče je bil mizarski mojster in je imel v Tičnici pri Šoštanju delavnico za izdelavo lesnih izdelkov. V Trgovskem in obrtniškem kažipotu po Slovenskem Štajerskem iz leta 1905 je njegova mizarska delavnica označena kot tovarna z električno močjo. Gospodarska kriza leta 1929 ga je popolnoma uničila.

Po končanem študiju, ko je prejel mašniško posvečenje 13. julija 1930, je bil Jože Lampret kljub želji, da bi delal v industrijskih centrih, razporejen v najbolj revne fare na Štajerskem. Sedaj je lahko v praksi sledil nauku o pravičnejšem svetu, kot je sam razumel socializem in evangelij. Namesto, da bi od svojih faranov pobiral bero in druge cerkvene dajatve, jim je sam pomagal ustanavljati zadruge, zastonj je opravljal krste, maše in pogrebe, ... V Šmiklavžu je hlev preuredil v dvorano, kjer so ob večerih študirali socialne drame, tudi Cankarjevega Hlapca Jerneja. Ko se je leta 1939 pred volitvami podpisal pod ilegalni razglas Zveze delovnega ljudstva Kaj hočemo, v katerem so podpisniki zahtevali tudi razlastitev cerkvenih veleposesti, ga je oblast z drugimi podpisniki vred zaprla, cerkvena pa po izpustu iz zapora, potem, ko svojega podpisa ni hotel preklicati, izgnala iz Dravske banovine. Od leta 1940 je bil v izgnanstvu v senjsko-modruški škofiji, kjer je dobil službo v Dabru v Liki. Tu je dočkal vojno in se povezal z ilegalnim narodnoosvobodilnim gibanjem. Leta 1943 se je vrnil v Slovenijo z delegacijo slovenskih partizanov, ki se je vračala iz Otočca. Bil je imenovan za verskega referenta 14. divizije, na pohod 14. divizije na Štajersko pa je odšel skupaj s kulturniško skupino, ki jo je vodil njegov sokrajan Karel Destovnik Kajuh. Sodeloval je na številnih partizanskih mitingih, samo v letu 1943 na 65 shodih po vaseh in borbenih enotah. Skupaj z Matevžem Hacetom sta govorila na mitingu, ki je 1. maja 1945 potekal v Andražu, kjer je imel proslavo štab IV. operativne cone in del enot 14. divizije. Sodeloval je tudi pri vdaji nemškega generala von Löhra v štabu IV. operativne cone v Topolšici, kjer je zaradi znanja tujih jezikov (tudi francoščine) prevajal razgovore za partizansko stran. Vendar pa je to dejstvo v svoji knjigi omenil le Matevž Hace, nato pa nihče več.

▲ Verski referent 14. divizije Jože Lampret mašuje leta 1944 na Ljubnem. Nočne maše so se vršile tudi v Šaleški dolini: v Ravnah pri Šoštanju, v Gaberkah, v cerkvi v Plešivcu, v Cirkovcah pri Velenju, v Šentilju ...

◀ Eden izmed podpisnikov manifesta Zveze delovnega ljudstva Slovenije Kaj hočemo leta 1939 je bil tudi Jože Lampret. Oblasti so ga skupaj z drugimi podpisniki priprle. Fotografija je nastala ob izpustu iz zapora, na skrajni desni sedita Franc Leskovšek in Jože Lampret.

◀ Preden je Jože Lampret s 14. divizijo krenil na Štajersko je s cerkvenim obredom zaprisegel novince, ki so vstopali v NOB. Taka prisega je bila tudi v Mašunu, kjer je prisegala Rabska brigada, ki je štela 1200 borcev. Prisegi je prisostvoval komandant glavnega štaba NOV in PO Slovenije Stane Rozman.

◀ Na Štajerskem je 14. divizija zašla v težave, v hudi zimi se je tri tedne prebijala skozi številne sovražnikove obročje. Divizijski fotoreporter Jože Petek, ki je v teh bojih tudi sam izgubil življenje, je ovekovečil prizor, kako je tudi kulturniška skupina skupaj z Jožetom Lampretom sodelovala pri prenosu ranjencev na Paškem Kozjaku.

▲ Zaradi njegovega delovanja so Jožeta Lampreta v slabih desetih letih službovanja, preden je bil izgnan iz Dravske banovine, premestili kar štirikrat. Služboval je v Sveti Trojici v Halozah, v Žetalah, v Ribnici na Pohorju, v Svetem Juriju v Slovenskih Goricah, od koder je fotografija, ter v Šmiklavžu pri Slovenj Gradcu.

Jože Lampret si je z dejanji, s katerimi je med vernike v najtežjih časih vojne ponesel slovensko besedo in slovensko pesem v cerkve, prislužil cerkveno kazen. Suspenz mu je že leta 1944 izrekel ljubljanski škof Rožman, ker je maševal brez njegovega dovoljenja na področju, ki je bilo pod njegovo cerkveno oblastjo. Ob koncu vojne si je Jože Lampret prizadeval za preklic kazni, a ker se ni hotel odpovedati političnemu delovanju, je kazen zanj obveljala. Dovoljeno mu je bilo maševanje, prepovedano pa pridiganje in podeljevanje zakramentov. Ker so bila njegova prizadevanja za izbris kazni brezuspešna, je delal na drugih področjih. Imenovan je bil za sodnika pri Sodišču slovenske narodne časti, bil je delegat GO RKS in član GO SZDL Slovenije, referent pri Okrožnem odboru OF za Mariborsko okrožje, referent pri OLO Celje-okolica, ... Kljub nasprotovanju škofa pa ga je država imenovala tudi za univerzitetnega profesorja na Teološki fakulteti. Bil je republiški in zvezni poslanec.

Njegovo glavno delo pa je bilo posvečeno komisiji za verska vprašanja, katere sekretar je bil od leta 1947 do 1953, in Cirilmetodijskemu društvu katoliških duhovnikov. Zaradi delovanja v verski komisiji in Cirilmetodijskem društvu, saj je v 50-ih in 60-ih letih sodeloval pri ustanavljanju društva, ga je doletela še ostrejša kazen, ekskomunikacija oziroma izobčenje iz cerkve. 16 let se je upiral spokoritvi, a na koncu pristal, pa ne zaradi sebe. Jugoslavija se je pripravljala na podpis sporazuma z Vatikanom in kot enega izmed pogojev je postavila tudi izbris cerkvene kazni za partizanske duhovnike, med njimi tudi za Lampreta. Vatikan pa je vztrajal, da izbriša brez pokore ne bo. Tako se je Jože Lampret pri svojih 63 letih leta 1966 v samostanu Pleterje pripravljaj na predpisano pokoro, ki bi mu omogočila ponovno popolno posvetitev. Po opravljeni pokori je smel opravljati maše, a dve leti zatem je umrl razočaran in strt.

▲ Iz govora Jožeta Lampreta Mariborčanom in Mariborčankam: »Mariborčani/ke! Največji politični praznik slovenskega naroda in vseh jugoslovanskih narodov se bliža svojemu koncu. Iz vse Slovenije – Jugoslavije poročajo o obilni udeležbi zavednih Slovencev in Slovenk, ki so izvršili svojo dolžnost. Mariborčani/ke ali hočete zaostajati za ostalimi Slovenci! Kmetje hodijo na volišča v snegu do kolen, starci-starke prihajajo z vedrimi obrazi v volilne lokale, da oddajo svoje glasove za Tita – ljudsko fronto, to je za vse pridobitve, za katere so prelili kri sinovi in hčere naših jugoslovanskih narodov. Prvič v zgodovini Slovenci in Slovenke tajno in svobodno volimo. ...«

◀ Zborovanje na Glavnem trgu v Mariboru leta 1945. Še eden izmed mitingov, kjer Jože Lampret nastopa kot govornik. V svojem govoru je pozival Mariborčane in Mariborčanke, naj se udeležijo volitev ...

»Vse svoje življenje sem posvetil graditvi božjega kraljestva na zemlji in realizaciji evangelijskega nauka o socialni pravici ter humanističnega socializma doma in v svetu – nad obema internacionalizmom, tj. nad praktičnim krščanstvom in mednarodnim socializmom, sem globoko razočaran.

Niti eden od njiju se povsem ne uresničuje – če se bo sploh kdaj uresničil.«

▲ S temi besedami je Jože Lampret zaključil svojo oporoko, ki jo je napisal le dva meseca pred smrtjo. Umrl je 23. maja 1969 na svojem domu v Ljubljani. Pokopan je na ljubljanskih Žalah.

◀ Jože Lampret v Pleterjah skupaj s svojim prijateljem priorjem Edgarjem Leopoldom Lavovom. Ta, tudi sam simpatizer NOB, mu je olajšal pokoro, za katero se je po 16. letih upiranja spokoritvi, saj se ni čutil krivega, odločil Lampret. S tem je bil izpolnjen tudi eden izmed pogojev za podpis t.i. beograjskega sporazuma, sporazuma med Jugoslavijo in Vatikanom.